

Analýza filmu **Perníková chaloupka** z hlediska stavby příběhu

metodický materiál pro učitele

Metodický materiál:

Perníková chaloupka

animovaný krátký film z roku 1956, režie Břetislav Pojar, výprava Jiří Trnka

Jedná se o loutkový animovaný film na motivy klasické národní pohádky.

Na základě rozboru si ukážeme, jak je příběh vystaven, a jakým způsobem pracuje autor scénáře Břetislav Pojar s motivy lidové pohádky.

Úvod, expozice, 1. dějství, začátek

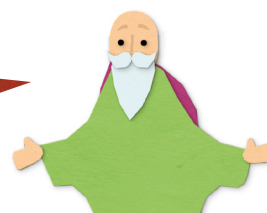
Úvodní obraz: scéna ukazuje, kde náš příběh začíná, zároveň dostáváme informaci o tom, jak hrdinové příběhu bydlí, jak vypadají, částečně i co dělají. Co vidíme: malebnou chaloupku na kopečku blízko lesa, od chaloupky scházejí směrem k lesu dvě děti – chlapec a dívka. Obě děti jdou do lesa, kde tatínek kácí stromy, najdou jej, nesou mu svačtinu. Z dalších záběrů jsme schopni vyčíst, jaký mají k sobě vzájemně vztah.

Můžeme se začít ptát:

Jací jsou hlavní hrdinové příběhu Tatínek/Jeníček/Mařenka?

Odpověď nalézáme v dalších záběrech – scénách úvodní expozice.

Tatínek posílá děti sbírat šišky, než nastane čas ke společnému obědu. Dětem, především Jeníčkoví, se příliš nechce, zláká Mařenku a užívají si lenošení. Protikladem je veverka, která poctivě sbírá šišky a snaží se děti přesvědčit, aby sbíraly také. *A zde nastává narušení rovnováhy, startér děje, první zašmodrchání.*

Problém

Tatínek volá děti na oběd, v tuto chvíli vidíme, že Jeníčkoví není stydno chlubit se cizím peřím. Jenže tatínek ví, a to nejlepší, co má – koláč, dává tomu, kdo skutečně pracoval – veverce. Dětem rozdělí suchý chleba.

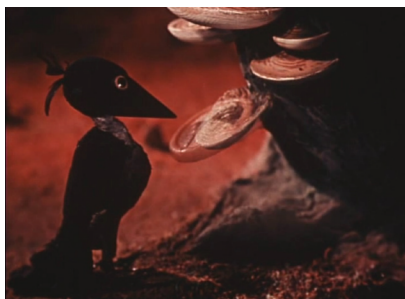
I přes základní poučku o tom, že expozice, začátek je co nejkratší a jen krátce uvádí do děje příběhu seznámením s hrdiny a prostředím, tato část Pojarovy pohádky zabírá skoro čtvrtinu filmu (0:45 – 4:40). Předpokládejme, že je to hlavně proto, že se zde původní motiv, proč se děti ztratí v lese (ať už je to proto, že při sběru lesních plodů zajdou tak daleko, že neslyší zvuky tatínkovy sekery, nebo že je otec na popud macechy v lese zanechá svému osudu), mění zcela zásadně. Ztracení v lese není náhoda, ani důsledek zlých úmyslů dospělých, ale děti si za to mohou svým způsobem samy. Tím získává příběh celkově trochu jiné vyznění, stává se didaktickým, rodičovsky výchovným.

2. dějství, I. bod obratu, prostředek falešný plán, jenž hrdinovi ve skutečnosti nepomůže

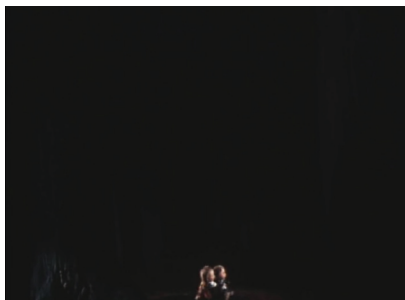
Jeníček se rozzlobí a odchází s Mařenkou do lesa. Zasahují první kouzla a čáry, černá vrána vykouzlí koláč z choroše a nabídne jej dětem.

Vrána pustí koláč z kopce a děti jej slepě následují. Překračují pomyslnou hranici – most mezi známým lesem doma před chalupou a lesem neznámým, temným, tajemným a kouzelným. Stmívá se, tatínek děti volá, ale ty jsou již na „druhé straně“ a neslyší.

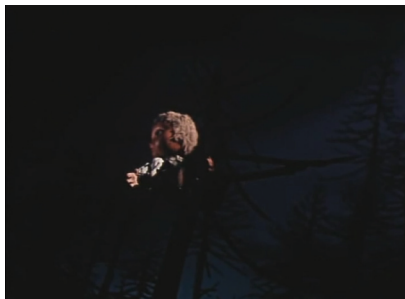
Překážky a zvraty:

Setmělo se, děti jsou v lese ztracené, potkávají strašidelné nástrahy – podivná světýlka, pavučinu. Utíkají, neví kam.

Hrdina se rozhoduje jednat

Jeníček se rozhodne vyšplhat na strom a rozhlédnout se. Uvidí světýlko a vydají se s Mařenkou za ním. Najdou zahradu plnou sladkých perníkových tvarů a perníkovou chaloupku. Jeníček se pustí do loupání perníčku.

II. bod obratu, hrdina je nejblíže smrti a svůj boj takřka prohrává

Při loupání perníčku se objeví čarodějnice a lstí uvězní děti do chlívku. Chystá díky svým kouzelným pomocníkům, strašidelným bytostem z lesa, oheň. Vrána se promění v černého kocoura a společně chystají hostinu. Kocour ukazuje dětem, jak si sednout na lopatu.

Závěrečná bitva, vyvrcholení

Po chvíli váhání a boji se strachem si Jeníček schválně sedá na lopatu špatně, lstí přiměje čarodějnici sednout na lopatu samu a s Mařenkou ježibabu strčí do pece. Děti utíkají co nejrychleji od Perníkové chaloupky, zatímco čarodějnice vylétá komínem coby pouhý oblak dýmu.

Prostředek pohádkového příběhu (4:40 – 16:55) v mnohém následuje svou pohádkovou předlohu, je plný dějových zvratů a překážek (bezhlavá honba za koláčem, překročení pomyslné hranice, tma, strašidelné děje v lese, nalezení světýlka a sladké perníkové oázy, zjevení čarodějnice a uzavření do chléva, kouzla zabraňující útěku, sedání na lopatu a lest, jež napínavý děj zvrátí dobrým směrem) a dobře ilustruje strasti, kterými děti musí projít, aby se dostaly ke své závěrečné bitvě o život. Během děje sledujeme, jak se postupně mění jeden z hlavních hrdinů – Jeníček, ze zpuštěného a líného chlapce se stává muž – hrdina, schopný řešit problémy a postavit se hrdinně zlu.

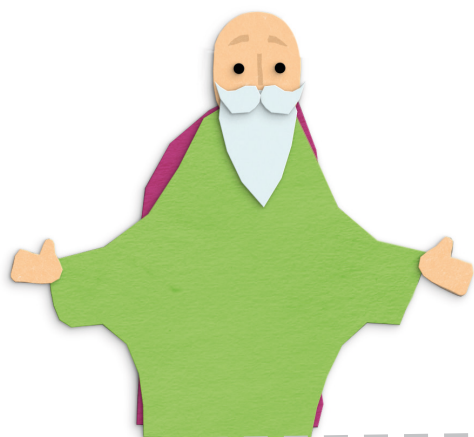

Závěr, konec, jak svět pokračuje dále

Tatínek s lucernou volá a hledá děti v lese, děti přibíhají k pomyslné hranici, překračují kmen coby most mezi světy a šťastně se s tatínkem setkávají a objímají. Vrací se domů a Jeníček cestou s Mařenkou sbírají šišky, za což je tatínek odmění sladkým koláčem.

Konec je již velmi krátký (16:56 – 18:10) a opět velmi didakticky ukazuje ponaučení, které z příběhu vyplývá. Oproti pohádkovým hrdinům, kteří bývají často „černobílí“ tj dobří nebo zlí, naši hrdinové procházejí vývojem a na své pouti dochází k poučení.

Žánrové motivy pohádky ve filmu Perníková chaloupka:

nadpřirozené bytosti
kouzla a čáry, kouzelné předměty
boj dobra se zlem
dobrý konec a ponaučení – moudro.

Návrhy pro konkrétní práci s dětmi pro pochopení stavby příběhu:

1. Uvedené fotografie z filmu je možné vytisknout, rozstříhat a nechat děti seřadit, jak si myslí, že šel děj za sebou, spolu s komentářem proč si to tak myslí.
2. Spolu s dětmi vyzkoušet a přemýšlet, co by se stalo, kdyby děj filmu (jednotlivé obrázky) šel jinak, tj. kdyby se jednotlivé obrazy přeházely v pořadí. Hledat možnosti, kdy by to šlo bez zásadní změny vyznění příběhu.

